

EL SEVILLANO

RECURSOS DE REFERÈNCIA

Aquest document té com a objectiu oferir una recopilació de recursos per l'estudi de les dinàmiques migratòries internes d'Espanya durant el s. XX i la realitat social, tal com aquesta queda reflectida en obres cinematogràfiques, novel·les i estudis històrics.

Pot servir com a guia d'estudi personal i com a recurs educatiu dins de l'aula.

En continuació trobareu les següents unitats:

- Cinema i audiovisuals en línia
- Referents en novel·la gràfica
- Referents bibliogràfics

CINEMA I AUDIOVISUALS EN LÍNIA

- **El largo viaje hacia la ira.** Espanya, 1969. Direcció: Lorenzo Soler. Gènere: Documental, 24 min.
 - **Sinopsi:** El documental tracta sobre les conseqüències socials i econòmiques de la migració interior a Espanya al llarg dels anys 60, que va dur a Barcelona i la seva àrea metropolitana nombroses persones procedents d'altres regions com Andalusia, Extremadura o Galícia. Es fa especial esment en denunciar les seves males condicions de vida, derivades de la manca de habitatges, fet que provocava que, alguns d'ells, haguessin de viure en barraques de construcció pròpia.
 - **Fragments disponibles a Youtube (canal MhiCatalunya):**
 - 1- L'arribada de immigrants. (2:17 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=dgaOOofK4no&list=PL9260A972FD0949F8&index=1>
 - 2- Construcció de la pròpia casa. (2:03 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=QeoEIbxO5yg&list=PL9260A972FD0949F8&index=2>
 - 3- Problemes de l'habitatge. (0:50 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=BaI1XnH8USI&list=PL9260A972FD0949F8&index=3>
 - 4- L'economia de Barcelona. (0:48 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=D8awWD9vBCw&list=PL9260A972FD0949F8&index=4>
 - 5- Barcelona ciutat d'acollida. (1:26 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=aATWfdoMu1q&list=PL9260A972FD0949F8&index=5>
 - 6- Despertar de Barcelona. (1:07 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=FWf6pDJpPEU&list=PL9260A972FD0949F8&index=6>
 - 7- Suburbis. (1:23 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=k9TioG2iOX4&list=PL9260A972FD0949F8&index=7>

- **Barraques, l'altra ciutat.** Episodi del programa *30 minuts*, TV3, 2009. Direcció: Sara Grimal i Alonso Carnicer. Gènere: Documental, 34:39 min.
 - **Sinopsi:** El documental es centra en el testimoni de persones que van viure la meitat de la seva vida en barraques. Va ser a Barcelona, entre els anys 40 i els anys 80, on el barraquisme, una forma d'habitatge precari, es convertí en una crua realitat de discriminació econòmica i social que va afectar, només a Barcelona, unes 100.000 persones al llarg del segle XX. Quan entre el 1950 i finals dels anys 60 una allau d'immigrants de tot Espanya, i també de l'interior de Catalunya, va arribar a les ciutats catalanes, no hi havia habitatge social i els barris de barraques van créixer espontàniament, construïts pels mateixos habitants. Es van estendre pel litoral, els turons i solars buits. Els habitants eren treballadors, gent integrada en la vida urbana, però havien de viure en uns barris desatesos, una ciutat al marge. Un any després, a partir d'aquest treball, apareixeria el documental *Barraques, la ciutat oblidada*.
 - **Documental sencer a Youtube:**
<https://www.ccma.cat/tv3/alcarta/30-minuts/barraques-laltra-ciutat/video/5372671/>

- **Barraques, la ciutat oblidada.** Episodi del programa *Sense ficció*, TV3, 2010. Direcció: Sara Grimal i Alonso Carnicer. Gènere: Documental, 60:15 min.
 - **Sinopsi:** Ampliació del documental *Barraques, l'altra ciutat*, que passa d'un metratge de mitja hora a una hora. Els anys del barraquisme van ser uns temps molt durs que la ciutat potser ha volgut oblidar com un episodi problemàtic en la seva continua evolució. Els canvis urbans han esborrat molt els rastres d'aquells barris, però encara els podem trobar, i el record és molt viu entre els antics barraquistes. Pensen que és important conservar la memòria i volen un reconeixement públic d'aquells barris desapareguts; que els noms del Somorrostro, Can Valero o el Camp de la Bota figurin als carrers o a les platges.
 - **Documental sencer a Youtube:**
<https://www.ccma.cat/tv3/alcarta/programa/titol-video/video/2333059/>

- **La piel quemada.** Espanya, 1967. Direcció: Josep Mª Forn. Gènere: Drama, 79 min.
 - **Sinopsi:** Història en clau neorealista sobre la migració de famílies des de les regions més deprimides d'Espanya cap a les més industrials i les que gaudien el boom turístic de la construcció als anys 60. A un poble de la Costa Brava, un paleta comença la seva jornada de treball. Al mateix temps, a un poble andalús, la seva dona i els seus fills inicien el llarg viatge per reunir-se amb ell.
 - **Fragments recomanats a Youtube:**
 - 1- Benalúa en el cine. La Piel Quemada (3:30 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=FntInO3Ijzs>
 - 2- Charnego. (3:05 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=qvy7Eq-gwoQ&t=77s>
 - 3- Migraciones internas años 60. Charnegos y catalanes. (6:13min). Final de la pel·lícula "La piel quemada".
https://www.youtube.com/watch?v=Y9YtLD2xQ_Y&t=121s

- **Un franco, 14 pesetas.** Espanya, 2006. Direcció: Carlos Iglesias. Gènere: Comèdia, 105 min.
 - **Sinopsi:** Pel·lícula ambientada en la sortida de migrants espanyols cap a destinacions laborals europees als temps del *desarrollismo*. A la dècada de 1960 els espanyols Martín (Carlos Iglesias) i Marcos (Javier Gutiérrez) es traslladen a Suïssa a la recerca de feina, deixant a llurs famílies a Madrid. Una vegada allà, mentre s'adapten al dia a dia del país alpí, coneixen a dues dones amb les que tindran un *affaire*. Tot canvia quan las famílies d'ambdós treballadors arriben a Suïssa.
 - Fragments recomanats a Youtube:
 - 1- Col·loqui a *Versión española* (TVE) (35:26 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=Tml4oi9RGUM>
 - 2- Seqüència (4:55 m)
<https://www.youtube.com/watch?v=NdiPjPW3F38>

- **Les Femmes du 6e étage (les noies de la sisena planta).** França, 2011. Direcció: Philippe Le Guay. Gènere: Comèdia, 106 min.
 - **Sinopsi:** Als anys 60, a París, Jean-Louis Joubert, un propietari ben establert, descobreix a unes espanyoles que treballen como serventes mitjançant la Maria, la seva pròpia criada, i que viuen al sisè pis de l'edifici on ell mateix viu amb la seva família. Poc a poc les va coneixent, i acaba trobant en elles a unes bones amigues. Interessant retrat de la immigració femenina a França des del punt de vista francès, on es mostren els prejudicis de tota societat d'acollida en clau de comèdia.
 - Fragments recomanats a Youtube:
 - 1- Trailer (doblatge en espanyol) (2:01 min)
https://www.youtube.com/watch?v=Z_OaJMUvDuU
 - 2- Trailer (versió original francesa) (1:56 min)
<https://www.youtube.com/watch?v=ykg0DfSkwmc>

- **Surcos.** Espanya, 1951. Direcció: José Antonio Nieves Conde. Gènere: Drama, 100 min.
 - **Sinopsi:** Una família pagesa es deixa convèncer per les ambicions del fill gran per anar a la capital (Madrid) perquè allà els diners es guanyen sense esforç i la vida és més fàcil que al camp. Aquest convenciment arrenca a tota la família de les seves arrels para traslladar-se a un Madrid urbà i fred. Per desgràcia, comprovaran que la realitat urbana es molt diferent a el que havien imaginat inicialment. Aviat apareixen persones que els enganyen, els confonen, els exploten, els ofereixen treballs precaris, els indueixen a la delinqüència... Considerada per la crítica como una de las mostres fílmiques del neorealisme, així com una de las millors pel·lícules de la història del cinema espanyol.
 - Fragments recomanats a Youtube:
 - 1- Seqüència – arribada a la capital (8:23 min)
https://www.youtube.com/watch?v=a9_y5ISIWGw&list=PLtFrQWCN8gmFWxib6SIQjJS MV5JwuGI &index=2
 - 2- Seqüència - oficina de colocación (1:49 m)
<https://www.youtube.com/watch?v=OYCLiZZ2oVI>

- **Las Hurdes, tierra sin pan.** Espanya, 1933/37. Direcció: Luis Buñuel. Gènere: Documental, 27:39 min.
 - **Sinopsi:** Únic documental de Luis Buñuel, rodat el 1932 a la regió de Las Hurdes, a Extremadura, no va ser sonoritzat fins al 1937, per ser estrenat al públic a París. La primera projecció va ser el 1933, muda i comentada pel micròfon per Buñuel. Destacable pel seu tema, la misèria en el medi rural (poc tractat en aquell temps), pel seu muntatge, l'ús del primer pla, de la pista sonora i pel lloc assignat a l'espectador a la pel·lícula, el film continua sorprenent encara avui. Buñuel va realitzar el documental amb el patrocini de l'anarquista Ramón Acín, i la finalitat de l'obra era clarament de denúncia de les paupèrrimes condicions de vida d'aquelles comarques remotes. Deia el mateix Buñuel a *Mi último suspiro*: "Aquelles muntanyes desheretades em van conquistar de seguida. Em fascinava la desemparedada dels seus habitants, però també la seva intel·ligència i l'afecció al seu remot país, a la seva "terra sense pa". Almenys en una vintena de pobles es desconeixia el pa tou. De tant en tant, hom portava d'Andalusia algun rosegó que servia de moneda de canvi."
 - **Documental sencer a Youtube:**
<https://www.youtube.com/watch?v=qO86FO1bs6g>

- **Buñuel en el laberinto de las tortugas.** Espanya, 2018. Direcció: Salvador Simó. Gènere: Pel·lícula d'animació / biogràfica, 77min.
 - **Sinopsi:** Pel·lícula d'animació biogràfica basada en la novel·la gràfica *Buñuel en el laberinto de las tortugas* de Fermín Solís. Versa sobre el director de cinema Luis Buñuel i la seva realització del documental de 1933 *Las Hurdes, tierra sin pan*. El film guanyà el Premi a la millor pel·lícula d'animació en el Premis de Cinema Europeu 2019, i el Goya a la millor pel·lícula d'animació.
 - **Fragments recomanats a Youtube:**
 - 1- Reportatge a *Días de Cine* (TVE) (5:12 min)
<https://www.y.outube.com/watch?v=9DfSGnYecuc>
 - 2- Premis Goya 2020. Pel·lícula sobre Las Hurdes. Lliurament del premi al millor film d'animació (13:03 min)
https://www.youtube.com/watch?v=f7b8KaGwxU&list=PL3K_kQZ5dIEwvTTKBQ8D1DNZxyjp0bSSs
 - 3- Buñuel en el laberinto de las tortugas - Trailer (1:58 min)
https://www.youtube.com/watch?v=xIIAW27ndNU&list=PL3K_kQZ5dIEwvTTKBQ8D1DNZxyjp0bSSs&index=7

REFERENTS EN NOVEL·LA GRÀFICA

- **Buñuel en el laberinto de las tortugas.** Autor: Fermín Solís, 2009. Ed. Reservoir Gráfica (tapa dura), 160 pàg.
- **ISBN-10:** 8417125132
- **ISBN-13:** 978-8417125134
 - **Sinopsi:** Novel·la gràfica de Fermín Solís en la que es va basar la pel·lícula d'animació del mateix títol dirigida per Salvador Simó. Originalment feta en blanc i negre, el 2019 es va fer aquesta versió en color, aprofitant la mateixa paleta de colors del film. Versa sobre el director de cinema Luis Buñuel i la seva realització del documental de 1933 *Las Hurdes, tierra sin pan*.
- **Emigrantes.** Autor: Shaun Tan (traducció de Carles Andreu Saburit), 2011. Ed. Bárbara Fiore (tapa dura). 132 pàg.
- **ISBN-10:** 8493481165
- **ISBN-13:** 978-8493481162
 - **Sinopsi:** Novel·la gràfica sense text dividida en sis parts. L'autor va dedicar quatre anys a recollir records i documentació, de la seva pròpia família i d'altra gent que va passar per circumstàncies semblants, i a fer les il·lustracions, que apareixen en dibuixos com de carbonet, però que van ser realitzats després d'un llarg procés de documentació, muntatge i tractament per ordinador, a partir de antigues fotografies de gent, paisatges urbans (como el del port de Nueva York a principis del segle XX), així com escenes muntades y fotografiades expressament. Va rebre el premi al Millor Llibre Il·lustrat a Angoulême l'any 2008.

REFERENTS BIBLIOGRÀFICS

Bibliografia bàsica de referència immigració interior S. XX

- GIL, F. (1996): *Un estudio de la dinámica migratoria a partir del estado civil de las generaciones españolas nacidas entre 1897 y 1921*, 111.
- CABRÉ, A.; MUÑOZ, F.M. (1996): *La població de Barcelona des de 1930 a 1996*. Papers de Demografia, 118.
- Alfonso GARCÍA BARBANCHO, *Las migraciones interiores españolas de 1961-1970*, Instituto de Estudios Económicos, Madrid, 1975.
- Rogeli DUOCASTELLA, *Los suburbios, 1957: compendio de las ponencias y coloquios Desarrollados durante la "Semana del suburbio"*, Barcelona, 1957.
- Josep Antoni VANDELLÓS, *La immigració a Catalunya*, Institució Patxot, Barcelona, 1935.

- Francisco, CANDEL. *Els altres catalans*, Ed.Proa. Barcelona, 1963
- Francisco CANDEL, *Apuntes para una sociología del barrio*, Península, Barcelona, 1972
- Carles SENTIS, *Viatge en Trasmiserià*. Ed. LA campana, Barcelona 1994.
- Marian BURGUÉS, *Sabadell del meu record*, Joan Sallent, Sabadell, 1929, p.204.
- Josep TERMES. *La immigració a Catalunya i altres estudis d'història del nacionalisme català*, Empúries, Barcelona, 1984
- Juan DÍAZ del MORAL, *Historia de las agitaciones campesinas andaluzas (Antecedentes para una reforma agraria)*, Alianza Editorial, Madrid, 1967 [1929],
- Carlos SERRANO, *El turno del pueblo. Crisis nacional, movimientos populares y populismo en España (1890-1910)*, Península, Barcelona, 2000 [París, 1987].
- Jaume VICENS VIVES i Montserrat LLORENS, *Industrials i polítics (Els catalans en el segle XIX)*, Vicens-Vives, Barcelona, 1983
- Francesc TUSQUETS, "La qüestió de l'idioma", 1927, dins *Recull d'articles sobre temes polítics, socials i econòmics*, 1935
- Borja de RIQUER, "Efectos demográficos de la guerra civil en Cataluña: una primera aproximación", *Perspectiva contemporánea*, núm.1, 1988
- *La tuberculosis como problema social sanitario (estudio aplicado a Barcelona)*, Casa Provincial de la Caridad, Barcelona, 1950
- *De Pedro Martínez a Sabadell: l'emigració, una realitat no exclusivament econòmica, 1920-1975*, Tesi doctoral, UAB, 1991) conservades a la Fundació Cipriano García.
- *Los suburbios, 1957: compendio de las ponencias y los coloquios desarrollados durante la "Semana del suburbio"*, Barcelona, [1957
- *Cerdanyola, el barri gran de Mataró, 1920-2000*, Patronat Municipal de Cultura de Mataró, 2000
- Josep M. MARTORELL, "El problema de la vivienda (sic.) i la immigració" dins Antoni Jutglar i altres, *La immigració a Catalunya*, Edició de materials, Barcelona, 1968, p.151
- J.NADAL, J.MALUQUER, C.SUDRIÀ i F.CABANA, *Història econòmica de la Catalunya contemporània. 6. S.XX. Indústria, finances i turisme*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1989).
- VVAA: *Immigració a Catalunya*, REVISTA AVENÇ- Gener de 2005. núm 298.

Catàlegs:

- D'IMMIGRANTS A CIUTADANS. La immigració a Catalunya del franquisme a la recuperació de la democràcia. MHIC-Diputació de Barcelona. 2004